

Aan
Van
Via
Kopie aan
Afgestemd met

M

Bescherming persoonlijke levenssfeer

AZ, BZK, Kabinet van de Koning

TER BESLISSING

Datum

21-3-2023

Onze Referentie

2023Z02655

Opgesteld door

Bescherming persoonlijke levenssfeer

Uiterlijk bij

Plandatum/Deadline Kamer

29-03-2022

Binnengekomen op

23-02-2022

nota

Vragen van D66, SP, PvdA, VVD, CDA, Volt, Gr.Haga, Gundogan, GL, Bij1, JA21, cu, BBB, PvdD, Denk, Omtzigt, SGP, Fr. de Haan, PVV, FvD aan MP, M en MinBZK over de hoogst mogelijke koninklijke onderscheiding voor de heer Zwartendijk

Aanleiding

Kamervragen van de leden Sjoerdsma, Van Dijk, Piri, Brekelmans, Mulder, Koekkoek, Ephraim, Gündoğan, Van der Lee, Simons, Eppink, Ceder, Van der Plas, Teunissen, Kuzu, Omtzigt, Van der Staaij, Den Haan, Wilders, en Dekker van 23 februari j.l. over het verstrekken van de hoogst mogelijke koninklijke onderscheiding aan Jan Zwartendijk.

Geadviseerd besluit

Uw akkoord met deze beantwoording.

Kernpunten

Deze vragen zijn gezamenlijk ingediend door alle fracties die in de Tweede Kamer zijn vertegenwoordigd. Ze vragen u om Jan Zwartendijk, die van mei tot augustus 1940 de rol van Nederlands consul in Litouwen vervulde, postuum voor te dragen voor de hoogst mogelijke Koninklijke onderscheiding, gezien het feit dat door zijn handelen duizenden Joden aan de Holocaust hebben kunnen ontkomen.

De MR heeft in 1951 besloten om na 1952 geen voordrachten voor onderscheidingen meer in behandeling te nemen voor verzetsdaden tijdens de Tweede Wereldoorlog. In de Ministerraad van 21 april j.l. is besloten om, gezien de unieke aard van deze casus, eenmalig van dit besluit af te wijken.

U geeft aan dat u de intentie heeft het Kapittel om advies te vragen over de toekenning van de Erepenning voor Menslievend Hulpbetoon, in goud. Dit is de oudste en belangrijkste civiele onderscheiding voor dapperheid die Nederland kent. De gouden variant wordt slechts bij zeer hoge uitzondering toegekend. Bij een positief advies wordt de formele voordracht gedaan door uw collega van BZK.

In uw antwoord op de laatste vraag geeft u aan dat u voorbereidingen in gang heeft gezet voor de plaatsing van een passend gedenkteken op het ministerie van Buitenlandse Zaken.

Datum
21-3-2023

Onze Referentie
2023Z02655

Op de vraag naar de berisping die Jan Zwartendijk zou hebben gekregen verwijst u naar het antwoord dat minister Blok in 2018 aan de Kamer heeft gegeven. Als deze reprimande heeft plaatsgevonden (hetgeen op basis van de archieven van BZ niet is uit te sluiten, maar ook niet met zekerheid is vast te stellen) dan was dit ongepast. De secretaris-generaal heeft hiervoor in 2018 in een brief naar de familie ruimhartig excuses namens het ministerie aangeboden.

De beantwoording is afgestemd met uw collega's van BZK en AZ. De beantwoording wordt mede namens hen verzonden.

De beantwoording en deze nota zijn bijgewerkt op basis van uw reactie op een eerder aangeboden versie.

Toelichting

Achtergrond

- Dat Jan Zwartendijk door zijn optreden duizenden Joden heeft geholpen om aan de Holocaust te ontsnappen is, na uitgebreid onderzoek van meerdere onderzoekers, een bekend gegeven. Helaas heeft hij bij leven nooit het eerbetoon gekregen dat hem daarvoor toekomt.
- Sinds de jaren '90 heeft Jan Zwartendijk meer (nationale en internationale) erkenning gekregen. In 1997 erkende Yad Vashem hem als "rechtvaardige onder de volkeren". In 2018 is voor hem een monument in Kaunas, waar hij als consul diende, in het bijzijn van de Koning onthuld. In hetzelfde jaar kwam de biografie *De Rechtvaardigen* van Jan Brokken uit, waarmee de daden van Zwartendijk bij een groter publiek bekendheid kregen.

Reprimande

- In *De Rechtvaardigen* (2018) verwijst de auteur naar een reprimande die Jan Zwartendijk omstreeks 1964 zou hebben ontvangen van het ministerie van Buitenlandse Zaken, omdat hij buiten de consulaire richtlijnen zou hebben gehandeld. Brokken baseert zich hierbij op de herinnering van de dochter van Jan Zwartendijk. Tijdens onderzoek dat in 2018 is uitgevoerd, naar aanleiding van vragen uit de TK, zijn geen documenten aangetroffen die duidelijkheid konden bieden of, van wie, en in welke bewoordingen Zwartendijk een reprimande heeft gekregen. Tegelijkertijd zijn er ook geen redenen om *a priori* aan de weergave van Brokken te twijfelen.
- Vandaar dat destijds is gekozen om de TK op 23 oktober 2018 als volgt te beantwoorden: "Jan Zwartendijk verdiende geen reprimande zoals die naar de veronderstelling van Jan Brokken in zijn boek heeft plaatsgevonden in 1964. Als dat is gebeurd was dat volstrekt ongepast en zijn nu ruimhartige excuses op hun plaats."

Onderscheiding

- De twee in de Kamervragen genoemde onderscheidingen worden niet postuum uitgereikt. De Erepenning voor Menslievend Hulpbetoon is, als hoogste en oudste onderscheiding voor dappere daden buiten een

gewapend conflict, kan wel postuum worden toegekend, en kan ook passender worden geacht om de inspanningen die Jan Zwartendijk voor Joodse vluchtelingen heeft geleverd, te eren.

- Voordat kon worden overgegaan tot voordracht voor een (postume) Koninklijke onderscheiding moest de MR eerst besluiten of zij bereid was om in deze casus een uitzondering te maken op haar besluit uit 1951 om geen dapperheidsonderscheidingen meer uit te geven voor daden begaan tijdens de Tweede Wereldoorlog.
- Zover ik heb kunnen achterhalen zou dit de eerste keer zijn dat een dergelijke uitzondering wordt gemaakt.

Datum

21-3-2023

Onze Referentie

2023Z02655

Gedenkteken

- Er zijn voorbereidingen in gang gezet om een gedenkteken voor Jan Zwartendijk op het ministerie te realiseren. Daarbij kunnen ook de andere diplomaten worden genoemd die Zwartendijk hebben bijgestaan en/of op eigen titel visa hebben verstrekt aan Joodse vluchtelingen.
- Het is goed om hier aan te merken dat in 2018 in het bijzijn van de Majesteit een monument voor Jan Zwartendijk is onthuld in Kaunas. Dit monument is mede tot stand gekomen op initiatief van de toenmalige CdP Vilnius, in samenwerking met dit ministerie.

Informatie die niet openbaar gemaakt kan worden

N.v.t.